

Vabilo v svet drugačnega doživljanja

Avtor: Nika Arhar

Bina Štampe Žmavc: Skrinjica sinjega maka. Lutkovno gledališče Maribor, datum premiere 5. 2. 2026, datum ogleda 6. 2. 2025.

Foto: Boštjan Lah

Bina Štampe Žmavc v *Skrinjici sinjega maka* pripoveduje o demenci, čeprav te besede ne uporabi in stanja ne definira. Namesto tega so tu polja pozabe, ki se raztezajo vse do sinjega obzorja, in izgubljene besede, za katerimi babica teče, da bi jih ulovila, dedek pa zanje napravi skrinjico, porisano s sinjim makom. S

poetično govorico in domišljijскими prispodobami avtorica pred bralcem razgrne samosvojo zgodbo o babici in dedku, ki je tako pravljična kot realna. In takšen nenavaden svet, razprostrt skozi doživljanje babice, ki ji počasi uhajajo besede in spomini, ter dedkovo tankočutno oslombo, zaživi tudi v uprizoritvi za otroke od desetega leta starosti, ki jo režiserka **Ajda Rooss** zastavi kot intimno gledališče pripovedovanja, podob in zvokov.

Osnovno prizorišče v Sodnem stolpu avtorica likovne podobe **Darka Erdelji** zaznamuje z ogradjem v obliki hiše kot domovanjem protagonistov – in obenem s prostorom, ki ga naseljuje izvajalka – vendar pravi prostor in kontekst zgodbe vzpostavlja celoten **likovni, svetlobni in zvočni** ambient. Razprtost stavbne konstrukcije je vzporedna prehajanju med objektivnim, zunanjim in doživljajskim, subjektivnim svetom, in to brisanje ločnice tudi nakazuje. S predmeti, njihovo uporabo in zvočnimi aluzijami (avtorica glasbe in oblikovalka zvoka **Mateja Starič**) uprizoritev notranje krajine babičine (predrugačene) pozornosti in doživljanja obrne navzven; njeno osebno realnost postavi kot odrsko stvarnost. Dom babice in dedka, poln manjših vsakdanjih predmetov, je tako obenem tudi čarobna skrinjica spominskih, asociativnih in domišljijских evokacij, prepletena mreža babičinega pešajočega, netipičnega nevrokognitivnega delovanja in obrisov stvarnega, kjer s stropa visijo narobe obrnjene čajne skodelice, na vrvici pa so s kljukicami za perilo obešene stare fotografije kot materializirani prostor spominov.

S pridušeno svetlobo in več majhnimi viri luči in svetil (oblikovanje svetlobe **Gregor Kuhar** in **Miljenko Knezoci**) pa s predmeti nekoliko nostalgičnega duha ter z naravnimi elementi, kot so lesene vejice za drevesa, leseni elementi bivališča ali kamenčki, nabrani za označevanje poti, vzpostavljeni prostor priklicuje objem domačne preteklosti in preobraženega teka časa ter razumevanja, ko se običajni šum sveta umiri in utiša. Že ko **Metka Jurc** spusti nekaj puhastih snežnih kosmov nad vrsto dreves pred hišo, prizorišče napolni simbolni odmev odmika, poljan tišine, počasnejšega ritma in notranje zazrtosti, s čimer okrepi vzdušje drugačnega zaznavanja in občutenja ter ustvari okolje, ki gledalca vabi k potopitvi v notranje občutje uprizorjenega sveta, v povezovanje na ravni čutečega in intuitivnega dojemanja ter v spoznavanje predstavljene, vsakdanji logiki tuje perspektive.

S predmeti, njihovo uporabo in zvočnimi aluzijami /.../ uprizoritev notranje krajine babičine (predrugačene) pozornosti in doživljanja obrne navzven; njeno osebno realnost postavi kot odrsko stvarnost.

Vzpostavitev prepričljive izvajalske lege pri tem bistveno dopolnjuje celostno atmosfero. **Metka Jurc** nas po izgublajočih se in iščočih poljih babice in dedka ter njunega skrbnega in ljubečega sožitja pelje z umirjenim in rahločutnim glasom pripovedovalke, katere pripoved je ob dveh majhnih lesenih lutkah protagonistov vseskozi posejana z drobnimi, a subtilnimi uprizoritvenimi izpeljavami. Ko se babica izgubi in dedku razloži, da se je izgubila pot, ki je zavijala, vijugala in bežala pred njo ter se spremenila v pravi labirint, Metka Jurc v polmraku višjih leg podstrešnega ogrodka s preprosto gesto prepletajočega se napeljevanja vrvic plastično ponazori to navihanost poti, v kateri se odraža babičina percepcija, zaradi katere ne zmore več najti prave smeri. S prehajanjem v igralski izraz protagonistke in poudarki v posameznih gestah, z animiranjem predmetov v hiši, svetlobnih objektov in z zvočnimi krajinami, ki razširjajo dejanskost prostora, se babičina subjektivnost razživi v poetične, čarobne in mestoma nadrealistične zapike dejanskega. Tu so spomini na mlada leta, čevlji daljave, s katerimi si želi babica dohiteti stvari, ki se oddaljujejo, razprejo magično zvočno krajino vlaka, ki popelje v daljne kraje; ali pa minula doživetja, če je med tema sploh razlika, kjer s svetlobo, senco in portretoma oživita mlada babica in dedek.

Maline, ki jih je babica nabirala za dedka, so nanizane kot biseri na ogrlici, iz čajnika pa se namesto napitka usuje droben pesek. Babičino šuštenje pod drevesom jo povezuje z naravo in približuje obliki ne več človeškega življenja, tako kot se morje sinjih makov staplja s sinjim nebom. Prizori, zvočni ambienti in predmeti v svoji dejanski uporabi tako odsevajo tudi metaforične in simbolne pomene, ki sooblikujejo tematski okvir staranja in minljivosti. Skozi pretakanje let in spreminjanje človeka v času je subtilno izpostavljeno tudi vprašanje, kaj (vse) je človek. Ko izgubi besede, misli, spomine in poti, ali izgubi tudi samega sebe?

Vendar uprizoritvena perspektiva to izgubljanje v konkretnem in širšem smislu opremi s pomirjenostjo. Izgubljanje razume kot naravno pot življenja, časa in kot del naravnega cikla, s čimer gledalca podpre pri sprejemanju. Podobno dedek sidra babičino odcepljanje od realnega, ko sprejema kod njenega neobičajnega dojetanja in razlag ter jo pozorno podpira v njenih interpretacijah in dejanjih, a hkrati nežno vrača v trenutke realnega in njunega skupnega. Skrinjica sinjega maka za babičine izgubljene besede je tudi izvor magične modre svetlobe, ki zaseje polje sinjih makov, simbol odnosa, ki predstavlja ljubezen, skrb in željo drugega razumeti in podpreti v tem, kar in kakršen je.

Uprizoritev *Skrinjica sinjega maka* – enako kot že njena slikaniška predloga – v tem prinaša svojevrsten odgovor na vprašanje, kako govoriti o demenci in starostnih spremembah pa tudi o starosti, minljivosti, spominjanju in različnih načinih dojetanja ter bivanja. Subtilni odrski svet namesto problemskega pristopa razumevanje gradi prek čutnega in občutenega. Poetična in izčiščena gledališka miniatura je pri tem v primerjavi s slikanico bolj resnobna – v slikanici so namreč poetično zavite misli in prispodobe uravnotežene s humorno igrivimi in barvitimi ilustracijami **Svjetlana Junakovića** ter s posameznimi večjimi in odebeljenimi besedami teksta – zato zahteva drugačno koncentracijo in ustrezno naravnavo gledalca, vendar z nežnostjo in poetičnostjo premaguje tudi mestoma težjo dostopnost vsebine. Morda bi bilo za njeno konsistentnejšo čarobnost dobrodošlo le nekaj več prevojev iz pripovedovalskega v uprizoritvene rešitve. A dragocenost pristopa ostaja. V svetu, kjer se izgublja občutek za drugega, tako kot babica izgublja besede, spomine in sposobnost orientacije v tem svetu, uprizoritev ustvarja prostor prav za to, da bi vstopili v notranji svet drugega in drugačnega, ga dojemali iz njegove notranje resničnosti, v neposredni in osebni povezavi.

Vir: <http://veza.sigledal.org/kritika/vabilo-v-svet-drugacnega-dozivljanja-r>